

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ROMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

TRUBADÚRSKÉ PÍSNĚ NA PYRENEJSKÉM POLOOSTROVĚ –
REÁLIE PYRENEJSKÉHO POLOOSTROVA V PÍSNÍCH GUILHEMA
DE BERGUEDAN A CERVERÍHO DE GIRONA

Vedoucí práce: PhDr. Josef Prokop, Ph.D.

Autor práce: Lenka Lepší

Studijní obor: Španělský jazyk pro evropský a mezinárodní obchod

Ročník: 5.

2016

Prohlášení o původnosti práce:

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním svého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu své kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 9. května 2016

.....
Lenka Lepší

Poděkování:

Ráda bych poděkovala PhDr. Josefu Prokopovi, Ph.D. za vedení mé bakalářské práce, za jeho cenné rady, připomínky a vedené konzultace.

ANOTACE

Bakalářská práce je zaměřena na téma trubadúrské písně na Pyrenejském poloostrově – reálie Pyrenejského poloostrova v písních Guilhema de Berguedan a Cerverího de Girona. V úvodu práce je formulován cíl analýzy a také metody, pomocí kterých byl cíl dosažen. Poté je práce zaměřena na problematiku zobrazování reálií, antroponym a toponym v literatuře. Vysvětleny jsou základní pojmy onomastiky, které jsou v práci používány i později. Důležitou kapitolou je vymezení textového korpusu skladeb autorů Guilhema de Berguedan a Cerverího de Girona.

Jádrem práce je rozbor odkazů na reálie Pyrenejského poloostrova (především vlastních jmen osobních a vlastních jmen zeměpisných) vyskytujících se ve vymezeném korpusu. Vybrané odkazy jsou definovány a je vysvětlen jejich význam a souvislosti v daném literárním textu, poté jsou popřípadě zařazeny do historického, geografického či např. politického kontextu Pyrenejského poloostrova.

V závěru práce je rozbor stručně shrnut. Práce je doplněna o abecední rejstřík všech zjištěných toponym a odkazů na reálie.

Práce obsahuje resumé ve španělštině.

KLÍČOVÁ SLOVA

Cerverí, Berguedan, trubadúr, vlastní jména, onomastika

ANNOTACION

The Bachelor thesis is focussed on the topic Troubadours songs in the Iberian Peninsula – references to the Iberian Peninsula in songs of Guilhem of Berguedan and Cerveri de Girona. In the introduction is defined the goal of analysis and used methods. Afterward is the thesis focused on the issue of displaying references, anthroponyms and toponyms in literature. Basic terminology of onomastics are introduced. They are used later in the thesis too. The important chapter is definition of text corpus of pieces of authors Guilhem de Berguedan a Cerverí de Girona.

The core of the work is analysis all references to the Iberian Peninsula (especially personal names and geographical names) occurring in the defined corpus. The each reference is precisely defined and its meaning and context in respective literature piece are elucidated. After is integrated into the historical, geographical or even political context of the Iberian Peninsula.

In the conclusion is summarized the analysis briefly. The thesis is completed by an alphabetical register of all found toponyms and references.

The bachelor thesis contains the summary in Spanish.

KEY WORDS

Cerveri, Berguedan, troubadour, proper noun, onomastics

OBSAH

Úvod.....	8
1 Základní pojmy onomastiky	10
1.1 Onomastika	10
1.2 Onomastika funkční	11
1.3 Onomastika literární	11
1.4 Onymie	11
1.5 Vlastní jména	12
1.5.1 Bionyma	12
1.5.1.1 Antroponyma	12
1.5.1.2 Zoonyma	13
1.5.1.3 Fytonyma	13
1.5.2 Abionyma	13
1.5.2.1 Toponyma	14
1.5.2.2 Kosmonyma/astronyma	14
1.5.2.3 Chrématonyma	15
1.6 Obecná jména	15
1.7 Proprializace	16
1.8 Apelativizace	16
2 Úvod do onomastiky	17
2.1 Třídy vlastních jmen	19
2.2 Propriálně pojmenovací motiv, vztahové modely.....	20
3 Život Guilhema de Berguedan.....	23
4 Textový korpus skladeb Guilhema de Berguedan.....	25
5 Písně Guilhema de Berguedan.....	26
6 Seznam všech písní Guilhema de Berguedan.....	27
7 Španělské reálie v písních Guilhema de Berguedan.....	29
7.1 Eu non cuidava chantar	29
7.2 Cansoneta leu e plana.....	33
7.3 Amics marques, enqera non a gaire	35
7.4 Consiros cant e planc e plor	38
7.5 Un sirventes ai en cor a bastir	40
7.6 Arondeta, de ton chantar m'azir	43

8	Život Cerverího de Girona.....	45
9	Textový korpus skladeb Cerverího de Girona.....	46
10	Písně Cerverího de Girona.....	48
11	Španělské reálie v písních Cerverího de Girona.....	51
11.1	No'l prenatz lo fals marit.....	51
11.2	A la plug'e al ven iran.....	52
11.3	Entre Lerida a Belvis.....	52
11.4	Si nuyll temps fuy pessius ne cossiros.....	54
11.5	Si cel que ditz entre saig e jutglar.....	55
11.6	Axi noc cel c'anana erra la via.....	58
	Závěr.....	59
	Resumé.....	60
	Rejstřík toponym a jmen osobních.....	61
	Seznam použité literatury.....	64

Úvod

Za téma své bakalářské práce jsem si zvolila trubadúrské písně na Pyrenejském poloostrově – reálie Pyrenejského poloostrova v písních Guilhema de Berguedan a Cerverího de Girona. Ačkoliv se téma jeví jako literárněvědné, je pro můj obor - Španělský jazyk pro evropský a mezinárodní obchod - vhodné, jelikož předmětem této práce je kromě literatury také zeměpis, dějepis a reálie.

Cílem této práce je vyhledat a okomentovat reálie Pyrenejského poloostrova, především vlastní jména osobní a vlastní jména zeměpisná vyskytující se v trubadúrských písních Guilhema de Berguedan a Cerverího de Girona. Vyhledané odkazy na reálie Pyrenejského poloostrova identifikuji, vysvětlím, jaký význam mají v dané trubadúrské písni, a popřípadě je zařadím do historického, geografického popřípadě jiného kontextu Pyrenejského poloostrova. Budu pracovat s pramenem *Los trovadores – historia literaria y textos* (Martí de Riquer, 2011, Barcelona, Ariel), ve kterém se nachází jednotlivé písně těchto dvou autorů.

Práce je strukturovaná do 12 částí (Úvod; Základní pojmy onomastiky; Úvod do onomastiky; Život Guilhema de Berguedan; Textový korpus skladeb Guilhema de Berguedan; Písně Guilhema de Berguedan; Španělské reálie v písních Guilhema de Berguedan; Seznam všech písní Guilhema de Berguedan; Život Cerverího de Girona; Textový korpus skladeb Cerverího de Girona; Písně Cerverího de Girona; Španělské reálie v písních Cerverího de Girona; Závěr).

Po tomto úvodu bude následovat část, ve které vysvětlím základní pojmy onomastiky. Objasním zejména hesla důležitá pro moji práci jako je onomastika, jméno vlastní, jméno obecné, antroponymum, toponymum, ale také další pojmy, které s onomastikou souvisejí, abych toto téma rozšířila. Pro moji práci jsou nejdůležitější vlastní jména, která dále rozdělím na třídy a podtřídy, rozeberu je podrobněji a uvedu příklady. K této kapitole použiji Encyklopedický slovník češtiny.

Poté už se mohu více zabývat onomastikou. Nejdůležitější informace z této vědy zmíním v předchozí kapitole. Rozšířím toto téma o historii onomastiky, jiná kritéria dělení vlastních jmen, moment vzniku a moment užívání proprií, funkční pojetí onomastiky a podobně.

V další části mohu přejít k jádru práce a tím jsou autoři Guilhem de Berguedan a Cerverí de Girona. Stručně popíši život, tvorbu a písně těchto dvou trubadúrů. Následně

mohu začít rozebírat jednotlivé písně. Nejprve u každé písně shrnu, o čem pojednává, poté vyhledám vlastní jména a vysvětlím, jaký význam v písni mají, jak souvisí s životem autora, co znamenají, a zařadím je do historického či jiného kontextu. Začnu s autorem Guilhem de Berguedan a dále budu pracovat stejným způsobem s písněmi Cerverího de Girona.

Na závěr své bakalářské práce shrnu toto téma a práci doplním abecedním rejstříkem všech vyhledaných vlastních jmen.

1 Základní pojmy onomastiky

Pro lepší porozumění této bakalářské práci vysvětlím důležité pojmy, jako je onomastika, onomastika funkční, onomastika literární, onymie, vlastní jména, bionyma, antroponyma, zoonyma, fytonyma, abionyma, toponyma, kosmonyma, chrématonyma, obecná jména, proprializace a apelativizace. Vlastní jména dále rozdělím na třídy a podtřídy, které pak popíši a uvedu příklady. Pramenem pro tuto kapitolu je Encyklopedický slovník češtiny (Nakladatelství Lidové noviny, 2002).

1.1 Onomastika ¹

Nejprve si vymezím pojem onomastika, se kterým budu dále pracovat. Je to nauka o vlastních jménech (neboli onymech nebo propriích). O její konkrétní náplni a jejím postavení panují v systému společenských věd různé názory.

Podle tříd a podtříd vlastních jmen se rozlišují nauky o:

- bionymech – bionomastika,
- vlastních jménech osobních/antroponymech - antroponomastika,
- vlastních jménech zvířat/zoonymech – zoonomastika,
- vlastních jménech rostlin/fytonymech - fytonomastika,
- toponymech - toponomastika,
- vlastních jménech místních/oikonymech - oikonomastika,
- pomístních jménech/anoikonymech, dříve též mikrotoponymech - anoikonomastika, mikrotoponomastika,
- oronymech - oronomastika,
- hydronymech - hydronomastika,
- chrématonymech – chrématonomastika
- atd.

Nejvíce budu využívat znalostí antroponomastiky a toponomastiky.

¹ Encyklopedický slovník češtiny (Nakladatelství Lidové noviny, 2002), str. 293

1.2 Onomastika funkční²

Ve funkční onomastice znamená termín funkce „být vlastním jménem“. Každý konkrétní objekt musíme pojmenovat a tím ho vyčleníme ze sféry nepojmenovaných objektů. Tento proces je závislý na podmínkách a možnostech konkrétního jazyka i na mimojazykové, společenské situaci. Volba vlastního jména je dána motivy volby pojmenování, ale také druhem vlastního jména, které je třeba vytvořit. Kromě toho je dána funkcemi, které má plnit, dále normami platnými v daném systému vlastních jmen a v neposlední řadě sociálním prostředím podmiňujícím výběr vlastního jména a motivujícím jeho volbu. Zvolené jméno se pak zpětně začleňuje do společenské komunikace, je „uznáno“ za vlastní jméno a plní v rámci společenských potřeb onymické funkce, tj. především pojmenovací, individualizační, diferenciací a jiné.

1.3 Onomastika literární³

Pro moji práci je důležitější konkrétně onomastika literární. Je to tedy nauka o vlastních jménech. Předmětem jejího zkoumání je vlastní jméno v literárním díle. Při zkoumání vlastních jmen si musíme uvědomit, že se vyskytují v textu záměrně a mají svoji funkci. Velkou roli také hraje historický a zeměpisný kontext. Rozlišují se jednak funkce týkající se literárních postav, ale také funkce týkající se postavení a úlohy vlastních jmen v textu. Základní je funkce pojmenovací a identifikační. Další funkce jsou: sociálně klasifikující, charakterizační, asociační, evokační, popř. konotační, estetická, poetická.

1.4 Onymie⁴

Soubor vlastních jmen na jistém území, v jistém jazyce a v jisté době pojmenováváme jako onymii. Nepředstavuje pouhý souhrn jednotlivých vlastních jmen, nýbrž specifickou, vnitřně organizovanou a strukturovanou soustavu. Podle jednotlivých tříd a podtříd se rozlišuje bionymie, antroponymie, toponymie, oikonymie, anoikonymie (mikrotoponymie), oronymie, hydronymie, chrématonymie.

² Encyklopedický slovník češtiny (Nakladatelství Lidové noviny, 2002), str. 293

³ Encyklopedický slovník češtiny (Nakladatelství Lidové noviny, 2002), str. 293

⁴ Encyklopedický slovník češtiny (Nakladatelství Lidové noviny, 2002), str. 294

1.5 *Vlastní jména*⁵

Při vysvětlování hesla onomastika jsem zmínila pojem vlastní jména. Podle druhů pojmenovávaných objektů tvoří třídy a podtřídy. Může se ale stát, že mnoho vlastních jmen nejde jednoznačně zařadit. Třídíme je na bionyma a abionyma, která se ještě dále dělí.

1.5.1 *Bionyma*⁶

Bionyma jsou vlastní jména živých bytostí a jiných organismů, jež fungují ve společenských vztazích. Dělíme je na antroponyma, zoonyma a fytonyma.

1.5.1.1 *Antroponyma*⁷

Antroponyma jsou vlastní jména jednotlivého člověka (vlastní jméno osobní) nebo skupiny lidí (skupinové antroponymum).

Vlastní jména osobní se rozdělují na:

- rodná/křestní jména (*Jaroslav*),
- hypokoristika (*Jarek*),
- příjmi (*Mstislavic*, tj. *Mstislavův syn*),
- příjmení (*Novák*),
- přezdívky (*Darmopich*),
- živá jména, jména po chalupě (*Jan Sladký*, po chalupě *Kozina*),
- fiktonymy = jména přijatá k zatajení pravého jména, a to osobní – pseudonym (*Jaroslav Vrchlický*, vlastním jménem Emil Frída), v rámci pseudonymu se rozlišuje pseudogynekonym (pseudonym muže obsahuje alespoň jedno jméno ženské (*Jaroslav Maria*, vlastním jménem Jaroslav Mayer) a opačně pseudoandronym (*Jiří Sumín*, vlastním jménem Amálie Vrbová).

Skupinové antroponymum se dělí na:

- obyvatelská jména (vlastní – *Pražan*, obecná – *vesničan*),

⁵ Encyklopedický slovník češtiny (Nakladatelství Lidové noviny, 2002), str. 204

⁶ Encyklopedický slovník češtiny (Nakladatelství Lidové noviny, 2002), str. 204

⁷ Encyklopedický slovník češtiny (Nakladatelství Lidové noviny, 2002), str. 42

- etnonyma = vlastní jména kmenů a národů, a to autetnonyma (etnonymum, které si dal kmen nebo národ sám – *Deutsche*) a aletnonyma (etnonymum, které dostal od sousedů – *Němci*),
- rodinná a rodová jména (*Nováčkovi, Přemyslovci*),
- přezdívky (*Kujebáci*).

Někteří jazykovědci nepovažují pojmenování hromadných objektů za propria. Obecná obyvatelská jména se však ani v české onomastice nepovažují za vlastní jména.

Antroponyma mohou být také nepravá, což jsou vlastní jména smyšlených osob - postav mytologických, pohádkových, alegorických, hraček. Např. theonyma (vlastní jména bohů a bohyň – *Perun*).

1.5.1.2 Zoonyma⁸

Vlastní jména skutečných živočichů nazýváme jako pravá zoonyma (kráva *Lyska*, pes *Sultán*) a vlastní jména smyšlených živočichů jako nepravá zoonyma (kůň *Pegas*).

1.5.1.3 Fytonyma⁹

Pro moji práci jsou méně důležitá fytonyma – vlastní jména rostlin (*Septínská lípa*, dub *Napoleon*).

Termíny zoonymum, fytonymum jsou v jazykovědě někdy nepatřičně užívány pro apelativní pojmenování živočicha (*býk*) a rostliny (*lípa*).

1.5.2 Abionyma¹⁰

Abionyma jsou vlastní jména neživých objektů a jevů. Dělí se na toponyma, kosmonyma/astronyma a chrématonyma.

⁸ Encyklopedický slovník češtiny (Nakladatelství Lidové noviny, 2002), str. 204

⁹ Encyklopedický slovník češtiny (Nakladatelství Lidové noviny, 2002), str. 204

¹⁰ Encyklopedický slovník češtiny (Nakladatelství Lidové noviny, 2002), str. 204

1.5.2.1 Toponyma ¹¹

Další velmi důležitá vlastní jména jsou toponyma (vlastní jména zeměpisná, zřídka geonymum) – vlastní jména pozemských objektů, které leží v krajině a jsou kartograficky fixovatelné v mapových dílech. Podle druhů pojmenovávaného objektu se dělí na:

- choronyma - vlastní jména větších přírodních nebo správních celků z hlediska horizontálního členění (přírodní – *Evropa*, administrativní – *Česká republika*),
- oikonyma - vlastní jména místní/vlastní jména sídlištní (jména obydlených objektů, a to pustých i zaniklých - měst, vsí, jejich částí, samot, skupin domů, jednotlivých objektů sídlištního charakteru, např. jednotlivých domů nebo usedlostí, obytných místností v těchto objektech – *Brno*, *Dolní Lhota*, samota *Konec světa*, *Moravské náměstí*, dům *U Tří housliček*),
- anoikonyma/pomístní jména/vlastní jména nesídlištní (jména neobydlených objektů – *Dlouhé louky*, *Labe*).

Existují také toponyma honorifikační (toponymum dané na počest osoby nebo významné události – *Masarykovo nábřeží*, *ulice 17. listopadu*) a mytební (toponymum motivačně vycházející ze způsobů získání zemědělské půdy z lesních pozemků (*Zhoř*, *Žďár*, *Paseka*).

1.5.2.2 Kosmonyma/astronyma ¹²

Kosmonyma/astronyma (vlastní jména astronomická) jsou vlastní jména objektů nacházejících se mimo Zemi, tj. galaxií, planet, hvězd včetně jejich objektů, umělých kosmických těles (*Saturn*).

¹¹ Encyklopedický slovník češtiny (Nakladatelství Lidové noviny, 2002), str. 491

¹² Encyklopedický slovník češtiny (Nakladatelství Lidové noviny, 2002), str. 204

1.5.2.3 Chrématonyma¹³

Vlastní jména lidských výtvorů, které jsou zakotveny nikoli v přírodě, ale ve společenských, ekonomických, politických, kulturních a jiných vztazích (tavený sýr *Apetito*, kniha *Babička*). Dělí se na:

- jména společenských jevů, jako jsou:
 - chrononyma = časové pojmy, např. epochy, svátky (*Vánoce*),
 - akcionyma = dějinné události (*Pražské povstání*),
 - faleronyma = společenská ocenění jako vyznamenání, tituly (*Řád bílého lva*),
- ergonyma, institucionyma = jména společenských institucí:
 - vojenských, politických apod. (*Občanská demokratická strana*),
 - správních, zákonodárných, administrativních (*Parlament ČR*),
 - hospodářských, průmyslových, obchodních (*Svit, Česká národní banka*),
 - školských, kulturních, vědeckých, zdravotnických (*Národní divadlo, Masarykova univerzita*),
- jména výsledků společenské činnosti:
 - aktonyma, dokumentonyma = diplomatických aktů a různých dokumentů (*Listina základních práv a svobod*),
 - ideonyma = umělecké činnosti (*Zapadlí vlastenci, Má vlast*),
 - unikátonyma = jména jedinečných výrobků či předmětů, např. lodí (*Titanik*),
 - porejonyma = dopravních spojů (rychlík *Krakonoš*),
 - pragmatonyma = průmyslových výrobků a polnohospodářsky vypěstovaných plemen, odrůd apod. (kolo *Favorit*, hodinky *Prim*, jablko *Sparťan*).

1.6 Obecná jména¹⁴

Jméno obecné neboli apelativum nese zobecňující a zobecněný pojmový význam, jehož prostřednictvím se vztahuje k třídě předmětů nebo jevů (*strom, dítě*,

¹³ Encyklopedický slovník češtiny (Nakladatelství Lidové noviny, 2002), str. 173

¹⁴ Encyklopedický slovník češtiny (Nakladatelství Lidové noviny, 2002), str. 204

láska). V aktuálních kontextech může též označovat konkrétní jednotlivinu nebo skupinu jednotlivin. Liší se od vlastních jmen, ale hranice mezi nimi není zcela ostrá.

1.7 Proprializace¹⁵

Nazýváme také onymizace = proces, který se realizuje prostřednictvím propriálně pojmenovacího aktu. Vzniká vlastní jméno beze změny slovtvorné struktury fundujícího apelativa. Dříve byla chápána jako pouhá funkční transpozice existujícího apelativa do třídy proprií (*písek – Písek*), dnes je pojímána širěji jako specifikace všech složek z apelativa užitých k plnění specifických funkcí v propriu.

Obdobný proces je transonymizace. Je založen na vztahu proprium - proprium (město *Praha* - kino *Praha*). Podle tříd a podtříd výsledných proprií se rozlišuje antroponymizace (antroponymum: toponymum) nebo třeba toponymizace (toponymum: antroponymum).

1.8 Apelativizace¹⁶

Tento přechod proprií k apelativům se nazývá také deproprializace nebo deonymizace. Apelativizace je buď přímá (*Švejk – švejk, Kašmír – kašmír*), nebo odvozovací (*Klaus – klausovec*). Prostředkem přímé apelativizace je metafora a metonymie. Přechodným stadiem mezi propriem a metaforicky motivovaným apelativem může být ustálené přirovnání (*starý jako Metuzalém – metuzalém*). Vzhledem k nedostatku pojmového významu jsou sice propria pro přenášení zdánlivě nevhodná, podléhají mu však např. tehdy, když pojmenovávají známé nositele výrazných vlastností, a mohou se tak stát východiskem pro obecné hodnotící pojmenování lidí těchto vlastností. Tak vzniká apelativizace spontánní (*jidáš, skot*). Zejména v terminologii dochází i k apelativizaci záměrně, při níž nemusí být výchozí nositel propria obecně znám. Zdrojem jsou nejčastěji antroponyma (*benjamínek, sachr*) a toponyma (*damašek, sodoma*). Apelativizace čerpá mimo jiné z oblasti mytologické (*narcis, titán*), biblické (*lazar, rebeka*), literární (*donkichot, romeo*), historické (*mecenáš, napoleon*) atd. Také jsou častá apelativa z domáckých podob křestních jmen (*dorota, janek*). Apelativy se stávají též sérionyma (*rifle*).

¹⁵ Encyklopedický slovník češtiny (Nakladatelství Lidové noviny, 2002), str. 347

¹⁶ Encyklopedický slovník češtiny (Nakladatelství Lidové noviny, 2002), str. 43

2 Úvod do onomastiky¹⁷

Onomastika se začíná rozvíjet od 50. - 60. let minulého století. Z pomocné vědy historické se postupně přesouvá do věd lingvistických. Na dalším vývoji obecné onomastické teorie se velmi podílela onomastika česká. Byla vybudována v průběhu 50. - 60. let. Čeština je jeden z mála slovanských a evropských jazyků, jehož onymie je velmi úplná a systematická. A tím otevírá cestu k dalšímu výzkumu teoretického zaměření.

Díky nelingvistickým metodám byla onomastika pokládána za pomocnou vědu historickou (u nás a v Německu v 19. a na počátku 20. století), topografickou (Švýcarsko, Holandsko), sociologickou (USA), demografickou (Rakousko) a estetickou (Francie).

Předmětem onomastiky jsou vlastní jména. Vlastní jména jsou v protikladu ke jménům obecným, proto jméno obecné nemůže v komunikaci suplovat jméno vlastní. Významy by splynuly, nebyl by mezi nimi žádný rozdíl a význam by se musel vyjádřit jinak. Hlavní funkcí vlastních jmen je individualizovat, diferencovat a lokalizovat.

Objekty, vztahy, jevy nebo skutečnosti, které nás obklopují, jsou primárně pojmenovány obecnými jmény. Každý z těchto objektů se může stát objektem onymickým, ale každé vlastní jméno se nemůže změnit na obecné.

Onymistické objekty lze rozdělit na dvě velké skupiny – objekty jednodenotátové (singulativní) a objekty vícedenotátové (mnohodenotátové).

U objektů jednodenotátových je jednomu objektu přiřazeno jedno proprium. Jejich vlastní jména nejsou v rámci téhož druhu zaměnitelná. I když se vlastní jméno vyskytuje vícekrát, vždy se váže pouze na jeden vztah. Příkladem jsou konkrétní řeky, konkrétní místa, konkrétní osoby, konkrétní stavby.

U objektů vícedenotátových jedno proprium platí pro více objektů druhově stejných nebo pro více objektů druhově odlišných. Mnohodenotátové objekty lze nazývat jako hromadné (komplexní). Lze je dělit na hromadné objekty různorodé (heterogenní) a hromadné objekty stejnorodé (homogenní). Do heterogenních patří například vlastní jména obyvatel (*Brňan, Čech*). Homogenní objekty jsou charakterické

¹⁷ Úvod do obecné onomastiky, Rudolf Šrámek (Brno, 1999)

pro chrématonyma (jména objektů a jevů, které vznikají lidskou činností a nejsou fixovány na mapách), ale patří sem vedle výrobků i další jména. Vlastními jmény se pojmenovává celá série (*Škoda*).

Onomastika se podle druhové povahy onymických objektů dělí na tři velké plány: geonymický, bionymický a chrématonymický. Geonymický zahrnuje všechny třídy toponym a kosmonym. Bionymický zahrnuje antroponyma, pseudoantroponyma a zoonyma. Chrématonymický zahrnuje vlastní jména pro objekty, jevy a vztahy vzniklé lidskou činností. Tomuto základnímu dělení také odpovídá členění onomastiky a vlastních jmen.

Další známé dělení vlastních jmen je na přímá a nepřímá jména. Přímost pojmenovávání je založena na předpokladu, že vztah mezi vlastním jménem a objektem je pravdivý.

Další klasifikace je na toponyma předložková a nepředložková, jména primární a sekundární nebo třeba na topografická a kulturní.

Při vzniku jména pojmenovatel přesně ví, co, jak a proč pojmenovává. Jméno volí záměrně, dobře zná onymický objekt a zabývá se také pojmenovacím motivem a jazykovým zpracováním. Ovlivňuje ho např. módnost nebo vhodnost. Při pojmenovávání dítěte převážně jméno netvoříme, ale vybíráme z existujících. Soustředíme se na volbu.

Při užívání jména je oslabeno všechno to, co stálo za vznikem jména. Tvůrce jména se změnil na uživatele, který může objekt pouze tímto propriem identifikovat, lokalizovat a diferencovat.

Velkou pozornost problematice propriálních funkcí věnuje literární onomastika. Při analýze literárního díla a všech jeho uměleckých a jiných aspektů zahrnuje literární věda do svého zorného pole i vlastní jména (hrdinů, míst, věci), která se v literárních dílech vyskytují, ale která hodnotí ze svých literárně-vědných pozic. Analýza literárně onomastická v sobě obsahuje dva momenty – obecně onomastický a literárně onomastický.

Onomastika musí disponovat podrobnými znalostmi nejen jazykovědné povahy, nýbrž také podrobnými poznatky o onymických objektech a společenských aspektech fungování a užívání proprií. Proto je třeba onomastiku pokládat za disciplínu, pro kterou je typická komplexnost pohledu na zkoumanou materii. Tomu přirozeně odpovídá i komplexnost pracovních metod od původu lingvistických i nelingvistických.

Dominantní postavení mají však lingvistické metody, neboť jedině jejich užitím lze postihnout to, že propria jsou ve své podstatě faktem jazykovým. Ve vhodné míře a ve vyvážené podobě se z nelingvistických disciplín užívá těch metod a poznatků, které se týkají jen určitých stránek proprií, nepostihují však nikdy lingvisticky relevantní a onymicky systémotvorné kategorie.

Onymie je označení pro soubor všech vlastních jmen daného jazyka, dané společnosti, daného vývojového období atd. Vytváří specifickou soustavu, která je vnitřně organizovaná a strukturovaná. K pojmu onymie se dospělo v souvislosti s výzkumem těch vlastností souborů proprií, jimž se odlišují od apelativ. Onymie má dva nejobecnější aspekty – pojmenovací a komunikační. Onymická soustava jazyka se tedy opírá o kategorie systémotvorných pravidel a zákonitostí, jimiž se řídí vznik proprií a jejich komunikační fungování v jazyce.

Apelativní složka je pro vznik a realizaci onymické složky nejen médium, pomocí něhož se vlastní jména v komunikačním procesu realizují, ale je také zdrojem, který onymické sféře jazyka poskytuje slovní zásobu, pojmenovací prostředky a postupy pro vlastní propriálně pojmenovací akt. Dominantním procesem je proprializace. Výsledkem tohoto procesu je vznik nové lexikální jednotky mající všechny znaky a vlastnosti vlastního jména. Existuje i opačný proces – apelativizace. Vlastní jméno se stane jménem obecným. Fungující vztah existuje i mezi propriemi navzájem.

2.1 Třídy vlastních jmen

Jednotlivé třídy vlastních jmen se podle této knihy příliš neliší od předchozí kapitoly, kde jsem čerpala z Encyklopedického slovníku češtiny. Především je tu podrobněji popsáno třídění toponym, a protože jsou toponyma velmi důležitá pro moji práci, doplním tyto informace. Ostatní vlastní jména nebudu znovu podrobně popisovat, pouze znázorním tento způsob dělení vlastních jmen.

- **Geonyma** = vlastní jména pro ty druhy onymických objektů, které leží v krajině a jsou kartograficky fixovatelné v mapových dílech.

- **Toponyma**

A. **Oikonyma** = vlastní jména pro osídlené objekty (včetně zpustlých): vlastní jména domů, skupin domů, sídlišť, vsí, městeček, měst (=urbonyma) a jejich (místních) částí, hradů, zámků, mlýnů, továren...

B. **Anoikonyma** = vlastní jména pro neosídlené objekty

a) **hydronyma** = vlastní jména pro mokřady, bažiny, prameny, zřídla, potoky, řeky, jezera, rybníky, vodní nádrže, moře, oceány, zálivy, kanály, mořské proudy, vodopády, soutoky, příbřežní jména (užívají je zejména rybáři),

b) **oronyma** – vlastní jména pro vertikální členění zemského povrchu: vyvýšeniny, hůrky, kopce, hory, skály, výčnělky, vrcholy, skalní stěny, srázy, úbočí, sedla, průsmyky, horstva, doliny, strže, sníženiny, jámy, jeskyně, roviny...,

c) **agronyma** = vlastní jména pro ekonomicky (obvykle agrotechnicky) využívané plochy, např. vlastní jména pro pole, skupinu polí, lány, louky, lesy, pastviny, vinice, chmelnice, konopná pole. Volně lze sem přiřadit vlastní jména pro zemi ještě neobdělanou, pustou,

d) **hodonyma** = vlastní jména pro komunikační spoje jako např. stezky, polní cesty, cesty se speciálních účelem, silnice, staré obchodní, vojenské, poutní cesty, vlastní jména pro zařízení spojená s cestami, cestováním, např. mosty, lávky, železnice, letiště, přístavy a mola,

e) **choronyma** = vlastní jména pro části zemského povrchu, které nejsou pojmenovány anoikonymicky. Části vznikly přirozeně (vlastní jména pro pouště, regiony, světadíly) nebo lidskou činností (vlastní jména pro země, státy, sdružení zemí, států, pro kraje, regiony, gubernie, okresy nebo jiné administrativní celky, národní parky).

- **Kosmonyma/astronyma** = vlastní jména galaxií, planet, hvězdokup, geonymických objektů na planetách, hvězdách a jiných nebeských tělesech, umělých kosmických těles.

- **Bionyma**

- **Antroponyma**
- **Theonyma**
- **Zoonyma**
- **Fytonyma**

- **Chrématonyma**

2.2 *Propriálně pojmenovací motiv, vztahové modely*

Velmi důležitý pro onomastiku je také vztah pojmenovatele k pojmenovanému objektu. Je vymezen čtyřmi obsahově sémantickými kategoriemi, které se dají určit

zájmeny: I. „kde“, II. „kdo, co“, III. „jaký, -á, -é, jací“, „za jakých okolností“ a IV. „čí“. Tyto čtyři kategorie platí obecně, a to nezávisle na konkrétním jazyce. Rozlišují se dva propriální objekty, a to životné a neživotné.

I. „kde“ - Oikonyma vzniklá na základě této skupiny mají cennou hodnotu pro studium stáří hustoty osídlení starobyklých sídelních jader.

A. Pojmenovanými oikonymickými objekty jsou lidé, kteří sídlo založili, kteří v něm bydlí. Motiv může být vybrán i od souseda. Je to princip, který je dodnes znám např. při tvoření přezdivek obcí.

1. -any

a) terén (*Vysočany, Dolany*),

b) půda (*Mokřany, Hliňany*),

c) voda (*Vodňany, Říčany*),

d) rostlinstvo (*Lipany, Olšany*),

e) zvířectvo (*Rybany, Blšany*),

f) rozmanité věci: sídliště (*Sedlčany, Týnčany*), stavby (*Humňany, Nýřany*), pracoviště (*Močidlany, Radlany*);

2. -ice, -ovice (*Mezilesice, Podhořice*);

3. „odkud přišli“- tento motiv je velmi důležitým pramenem studia migrace obyvatelstva (*Osvětínany, Boleslavany*).

B. Neživotný objekt je pojmenován podle toho, „kde leží“, „kde to je“

1. typ „předložka + jméno“ – typický pro onaikonymii (*U Anděla, U Blažka*),

2. typ „předpona + jméno“ – má velmi nízkou frekvenci a je rozložen jen na starších osídlených územích (*Záles, Předmost*),

3. typ „předpona + jméno + přípona“ – velmi častý typ a stále produktivní (*Meziříčí, Vrchlabí*),

4. lokalizující motiv – „tam, kde je“ (*Jihlava, Opava, Ostrava*).

II. „kdo, co“

A. Patří sem oikonyma motivovaná poukazem na to, „kdo, čím obyvatelé sídla jsou, byli“, vznikají dvě velké skupiny jmen:

a) povolání, zaměstnání

1. -ary, -áry (*Vinary, Bečváry*),
2. -áře (*Lnáře, Skláře*),
3. -áry i -áře (*Bečváry/Bečváře, Vinary/Vinaře*),
4. -níky (*Zlatníky, Kobylníky*),
5. -nice (*Sokolnice, Zahradnice*),
6. -e (*Rataje, Přeskače*),
7. i některá jména složená,

b) stav a sociální postavení

1. -i (*Dvořáci, Mlatci*)
2. -y (*Dušníky, Sluhy*).

B. Patří sem oikonyma, která přímo vyjadřují to, po čem se ptá pojmenovací motiv. Tento typ je stále produktivní (*Brod, Louka*).

III. „jaký, -á, -é, jací“, „za jakých okolností“

A. Jde o pojmenovací motiv, který poukazuje na skutečně ironicky působící vlastnosti zakladatelů nebo obyvatel osídleného místa. Vznikají ironizující jména obyvatelská, která byla sídlu dána především od sousedů (*Hrdlořezy, Bosonohy*).

B. Oikonyma, která se vztahují na neživotné objekty. Vznikla na základě pojmenovacího motivu odrážejícího vlastnost, kterou by bylo možno získat jako odpověď na otázku „jaký, jaká, jaké, jací“ (*Tisá, Písečné*).

C. Podtyp motivu „za jakých okolností“. Tyto informace mají mimořádný význam pro hospodářské a sociální dějiny, studium dobývání kulturní půdy a komunikaci (*Zhoř, Rozkoš*).

IV. „čí“

Přivlastňovací vztah „čí“ vyjadřuje jeden z nejstarších a nejrozšířenějších propriálně pojmenovacích motivů.

A. „čí lidé“ – typ osobní jméno, osobní jméno v plurálu a osobní jméno + oikonymický formant,

B. „čí majetek“.

3 Život Guilhema de Berguedan¹⁸

Trubadúr Guilhem de Berguedan (nebo také Guillem de Berguedá) je považován za nejplodnějšího katalánského básníka 12. století. Nejvíce psal tzv. *sirventes*, což jsou básně trubadúrů, které popisovaly jeho bouřlivý život. Jeho život je znám především z písemností týkající se jeho, jeho rodiny a lidí z jeho okolí, mnoho zmínek je také v jeho básních nebo v básních jiných trubadúrů souvisejících s biografií této zajímavé osoby.

První zmínka o Guilhemu de Berguedan je dochována z roku 1138. Narodil se jako nejstarší syn vikomta z Berguedá, údajně měl tři bratry – Ramona, Berenguera a Bernarda. Fakt, že žil bouřlivý život, je možno poznat už ze záznamů o jeho uvěznění ze *sirventesu* dochovaného před rokem 1175. Tento rok byl pro něj však zlomový. Guilhem ve svých básních urážel a ponižoval vikomta Ramona Folka z Cardony, jednoho z hlavních magnátů Katalánska a tím mezi nimi rozpoutal boj. Ramon byl mocnější a důležitější než on a měl velmi dobré vztahy s královským dvorem. Se svými problémy se obracel i na samotného krále Alfonse II., který mu rád vyhověl. I přes všechny Ramonovy výhody ho Guilhem dne 3. března 1175 nečestně zavraždil. V důsledku tohoto činu mu byl zabaven majetek a byl vykázán z Katalánska. Od této chvíle o něm nebylo slyšet sedm let. V této době našel útočiště u přítele Arnauta, vikomta z Castellbò, který byl také protivníkem krále Alfonse II. a biskupa z Urgelu. V době exilu nejspíše podstoupil pouť do Santiaga de Compostela. Tato pouť mu údajně umožnila poznat dvůr krále Leonu.

Od roku 1182 se o Guilhemu objevily informace, že je zpět ve své zemi. O rok později umírá jeho otec. Guilhem byl jeho nejstarší potomek, a proto měl právo dědit. Otcův majetek byl velmi obsáhlý, skládal se z rozsáhlého území hor a pastvin a také z mnoha planin. Vlastnil pět hradů – Puig-reig, Montmajor, Casserres, Madrona a Espinalbet. To vše od té doby patřilo Guilhemovi.

V roce 1184 se setkává s přítelem Bertranem de Bornem. Guilhem už napsal dost násilných *sirventes* proti králi a jeho nenávist vůči králi je zřejmá i z některých básní jeho přítele Bertrana. Panovníkovi, který bez pochyby přitahoval pozornost

¹⁸ Riquer, Martí de (2011), *Los trovadores – historia literaria y textos*, Barcelona, Ariel

takových poddaných, se ale podařilo přilákat Guilhema na svoji stranu. Trubadúr se 14. dubna 1185 setkal s Ricardem Corazonem de León v Najac de Roergue. Toto setkání aragonský král uspořádal za účelem posílení jejich aliance proti hraběti z Toulouse. Jejich vztahy se ale po velmi krátké době zase zhoršily.

Nanovo Guilhem útočí společně s Arnautem de Castellbò a Pončem de Cabrera na krále, hrabě a biskupa Urgelu. V dubnu 1190 navštívil Guilhem dvůr Alfonse VII. Kastilského, byl doprovázen uprchlíkem Aimericem de Peguilhanem. Bojuje na straně vzbouřenců, dále píše násilné *sirventes* a na jaře 1192 se setkává s králem na hradě Montessor, kde hájí Marguesu de Urgel, manželku Ponče de Cabrery, a kvůli této záležitosti vznikají odvážné básně od Peire Vidal, který také kritizuje krále. Od této chvíle není jisté, jak život Guilhema de Berguedan dále pokračoval.

Je pravděpodobné, že v roce 1195 jeho přítel Bertran de Born složil píseň, ve které litoval sporů, a povzbuzoval Guilhema, aby udělal totéž.

V srpnu 1196 byl Guilhem zavražděn vojákem, který tento čin spáchal s největší pravděpodobností pro jednoho z jeho nepřátel. Zemřel svobodný a bez potomků.

4 Textový korpus skladeb Guilhema de Berguedan¹⁹

Dochovalo se 31 jeho básní. V prvním období jeho tvorby, které se dá časově vymezit do roku 1175, se jedná hlavně o básně, které očerňují lidi z jeho okolí, ke kterým cítil opravdovou nenávist. Oběťmi těchto *sirventes* byl převážně jeho soused Pere de Berga, biskup Urgelu Arnau de Preixens, vikomt Ramon Folc de Cardona a Ponç de Mataplana.

Proti Perovi de Bergá napsal v období 1170-1175 tři *sirventes*, ale kritizuje ho také v jiných písních, kde figurují jiní jeho nepřátelé. Ve svých textech ho nazývá *senhalem* „Mon Sogre“.

Další čtyři *sirventes* jsou napsány proti biskupu Urgelu Arnautovi de Preixens. Guilhem je složil před rokem 1175.

Velkým nepřítelem Guilhema byl i Ponç de Mataplana, pro kterého vytvořil *senhal* „Mon Marqués“. Čtyři nepřátelské *sirventes* pocházejí z období 1172-1180. Po jeho smrti napsal ale jednu oslavnou.

Guilhem byl zlý a jízlivý a čím dál více pokračoval v křivých obviněních a pomluvách. Začal se vyjadřovat prostým a jednoduchým způsobem, používal lidové výrazy a idiomy a skládal svoje básně s melodiemi, které si veřejnost prozpěvovala.

Sirventes druhého období jeho tvorby, asi kolem roku 1190 a 1192, jsou básně z feudální společnosti. Záměrem těchto básní je podporovat vzpouru vikomta Castellbò a Cabrery proti koruně. Podobaly se v některých aspektech Bertranu de Born. Ačkoliv francouzský trubadúr nikdy nepřicházel s ostrostí a hrubostí katalánského jazyka.

Guilhem de Berguedan je trubadúr velmi originální, několikrát napodobovaný pozdějšími básníky (včetně Bertrana de Born), který skládá básně s velkou lehkostí. Přestože to byl Katalánc, píše jazykem trubadúrů správně.

¹⁹ Riquer, Martí de (2011), *Los trovadores – historia literaria y textos*, Barcelona, Ariel

5 Písně Guilhema de Berguedan²⁰

Z prvního období jeho tvorby:

V útocích na Pera de Bergá i Ponçe de Mataplana pokračuje se sarkasmem a představuje svoje nepřítelé jako komické postavy. Pokud jde o Ponçe de Mataplana, stále se drží tématu jeho homosexuality, čímž trvale vyvolává posměch posluchačů. I přestože Ponçe de Mataplana velmi urážel, poté, co Ponce zemřel ve válce, Guilhem projevil lítost.

Pera de Bergá představoval jako zrádce a lakomce a také jako zhýčkaného manžela. Toto tvrzení často mistrovsky zdůrazňoval ve svých ukázkách, které věnoval jeho manželce Estefanii. Ta měla ale dojem, že trubadúr chce jejího manžela pouze zesměšnit.

Guilhem také útočil na Arnauta de Preixens, biskupa Urgelu. Trubadúr mu přisoudil spoustu zločinů a znásilnění mužů i žen. Vyhrožoval mu kastrací. Byl to také velký soupeř jeho přítele vikomta Arnauta de Castellbò. Tato nenávist ukazuje typický střet mezi mocí církve a šlechtou. Biskup si ale Guilhemův hněv a krutost nenechal líbit a chtěl nesmysly a pomluvy vyvrátit. Proto Guilhem upřesnil jména osob, které byly jeho oběťmi, a geograficky vymezil místa, kde se staly násilné činy, a pojednal o tom v chytlavých a jednoduchých básních zabývajících se hierarchií církve. Začal se často uchýlovat k tomu, že dával jména a příjmení osobám, které předváděl, aby informovaly o nemravných činech biskupa, o osobách, které mají vysokou hodnost na dvoře Alfonsa II., a osobách, které jsou nějakým způsobem spojeny s Arnautem de Preixens.

Z druhého období jeho tvorby:

Ve zdvořilých a milostných písních je Guillem de Bergeudan umírněný a uvážlivý, jako například v *Quan vei lo temps camjar e refrezir*. Jak je vlastní trubadúřům, přenáší feudální koncepty do milostného podání.

²⁰ Riquer, Martí de (2011), *Los trovadores – historia literaria y textos*, Barcelona, Ariel

6 Seznam všech písni Guilhema de Berguedan²¹

- *Amics Marques, enqera non a gaire*
- *Ara el mes que la neu e-l frei*
- *Aronmeta, de ton chantar m'azir*
- *Ara voill un sirventes far*
- *Ben fo ver q'en Berguedan*
- *Be-m volria q'om saupes dir*
- *Ben ai auzit per cals rasos*
- *Bernarz diz de Baseill*
- *Cavalier, un chantar cortes*
- *Cel so qui capol'e dola*
- *Chansson ai comensada*
- *Cansoneta leu e plana*
- *Cantarey mentre m'estau*
- *Consiros cant e planc e plor*
- *De Berguedan, d'estas doas razos*
- *E fetz una mespreison*
- *En Gauseran, gardatz cal es lo pes*
- *Eu non cuidava chantar*
- *Joglars, no-t desconortz*
- *Lai on hom mellur'e reve*
- *Mais volgra chantar a plazer*
- *Mal o fe lo bisbe d'Urgel*
- *Qan vei lo temps camjar e refrezir*
- *Reis, s'anc nuill temps foz francs ni larcs donaire*
- *Sirventes ab rason bona*
- *Talans m'es pres d'En Marques*
- *Trop ai estat sotz coa de mouton*

²¹ <http://www.rialto.unina.it/BdT.htm>

- *Un sirventes ai en cor a bastir*
- *Un sirventes vuoill nou far en rim 'estrayna*
- *Un trichaire*

7 Španělské reálie v písních Guilhema de Berguedan

7.1 *Eu non cuidava chantar*²²

V písni *Eu non cuidava chantar* Guilhem de Berguedan řeší svůj spor s Perem de Bergá. Jedná se o jízlivou skladbu. Jejich vztah je zmíněn v předchozích kapitolách. Pere de Berga se narodil v roce 1162 a zemřel v roce 1198. V roce 1171 se oženil s Estefanií. V této písni Guilhem očerňuje a pomlouvá jeho lásku. Záminkou je, že Pere de Berga odmítl dát rybu Arnautovi del Vilar, když byl u něj na obědě, a tak asi předpokládal, že tím dal najevo vyznávání katarství, které zakazuje svým oddaným přívržencům určité pokrmy, ale povoluje jim jíst ryby. Arnau del Vilar je Katalánc, který žil mezi roky 1173 a 1185.

Vyhledaná vlastní jména v písni Guilhema de Berguedan **Eu non cuidava chantar** jsou:

I Eu non cuidava chantar,
 car rason non avia,
 mas **Arnautz del Vilar**
 m'a mes er en la via;
 c'auzi l'autrier clamar
 de **Mon Sogr**'ab sa corona,
 q'el no'il det a l'ora nona
 del peis, e fes l'amagar.

„*Arnautz del Vilar*“

= vlastní jméno živé bytosti (bionymum), vlastní jméno jednotlivého člověka (vlastní jméno osobní - antroponymum)

Arnau del Vilar, Katalánc (1173-1185). Guilhem v prvním verši píše, že nezamýšlel zpívat, ale že mu Arnau del Vilar dal důvod. Slyšel, jak si Arnau del Vilar stěžoval, že když byl na obědě u Pera de Bergá, tak mu Pere odmítl dát rybu a zatajil tu,

²² Riquer, Martí de (2011), *Los trovadores – historia literaria y textos*, Barcelona, Ariel, str. 524

kterou měl. A tak měl podezření, že Arnau vyznával katarství, protože přívrženci katarství měli omezenou stravu, ale ryby měli povolené. Měli zakázané jíst maso, vejce, sýr a všechno, co bylo vytvořeno plozením a co se toho týkalo.

„*Mon Sogre*“

Mi suegro není vlastní jméno, pouze *senhal* (krycí jméno), ale je to zmíněno, protože se pod ním skrývá reálné jméno. V tomto případě tak Guilhem nazývá svého nepřítele Pera de Bergá, kterého tím uráží a očerňuje. Také dělá narážky slovy *Mon Sogr'ab sa Corona*, kterými se mu vysmívá, že je paroháč. Toto oslovení se opakuje i v posledním verši.

II Baros, e cum o poc far,
 pois en l'alberc l'avia?
 Si n'agues a comprar
 ben tart l'en dera'l dia.
 E car me fetz plorar
 Ma sogra, q'es bell'e bona,
 Dampnedieu prec qe'l cofona
 o'l lais ab mi encontrar.

„*Ma sogra*“

Senhal, který Guilhem použil pro Estefanii de Bergá, skrývá se pod ním jméno vlastní. I přestože vždy vychvaluje její krásu, nazval ji tak, protože to byla manželka Pera de Bergá neboli *Mos Sogres*. V písni je zřejmý sarkastický postoj. Toto oslovení se opakuje také v posledním verši.

III Mout es cobes de manjar
 e plens de gelosia,
 per que no'l deu amar
 midonz **N'Estefania**;
 faria lo menar
 en la cort de **Barselona**,
 que de **Tortoz'a Narbona**

de tracion non a par.

„*N'Estefania*“

= vlastní jméno živé bytosti (bionymum), vlastní jméno jednotlivého člověka (vlastní jméno osobní - antroponymum)

Estefanía, manželka Pera de Bergá, je nazývána také jako *Ma sogra*. Berga se s ní oženil v roce 1171. Guilhem de Berguedan uráží jeho lásku k ní a veřejně to s posměchem oznamuje.

„*Barselona*“

= vlastní jméno neživého objektu (abionymum), vlastní jméno zeměpisné (toponymum), vlastní jméno místní (oikonymum)

Píše o dvoře v Barceloně. O rozšíření vlády Alfonse II. na pobřeží Středomoří. Na následující mapě je vidět aragonské království a barcelonské hrabství v době od roku 1134 do roku 1196, což znamená také období vlády Alfonse II. Aragonského. Na mapě je červeně označena Barcelona, o které se v písni mluví, a také další dvě města z písne: Tortosa a Narbona. To jsou další hesla, která budu vysvětlovat.²³

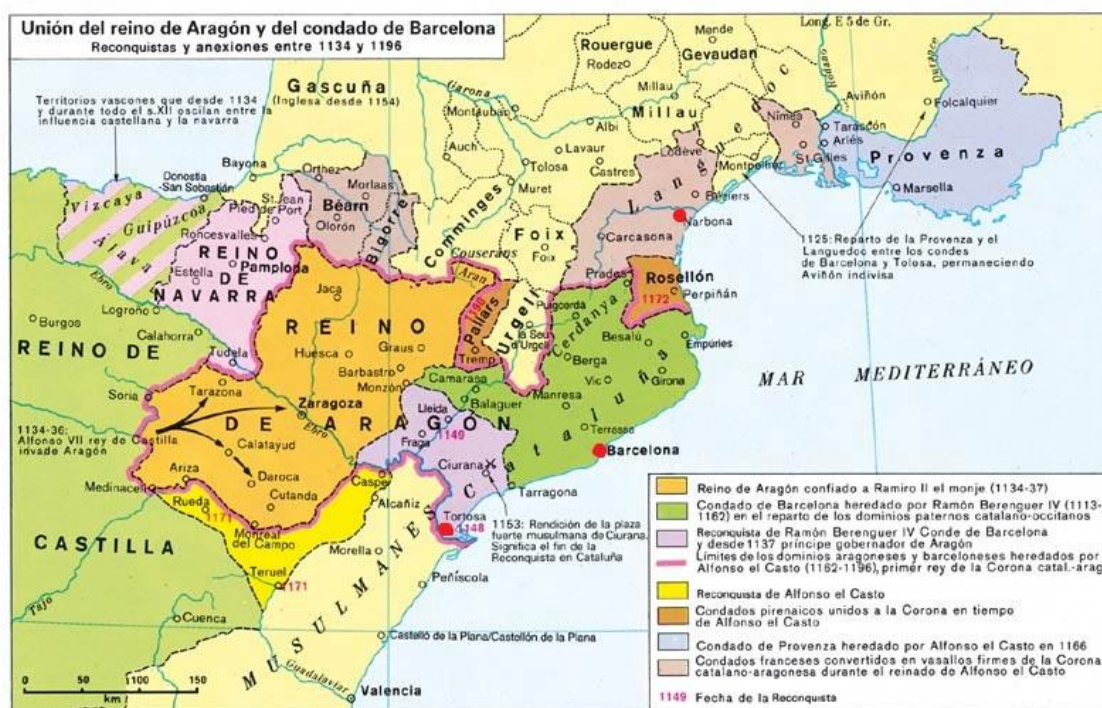
- hranice aragonského a barcelonského území za vlády Alfonse II.
- území dobyté Alfonsem II.
- sjednocená pyrenejská hrabství (Rosellón a Pallars) za vlády Alfonse II.
- hrabství Provenza zděděné Alfonsem II. v roce 1166

23

<http://mapasimperiales.webcindario.com/IMPERIOS%20DE%20ESPANA%20Y%20PORTUGAL/IMPERIOS%20DE%20ESPANA%20Y%20PORTUGAL.htm>

■ francouzská hrabství přeměněná na katalánsko-aragonská za Alfonse II.

Obr. č. 1 - Období vlády Alfonse II.

„Tortoz’a Narbona“

= vlastní jména neživých objektů (abionyma), vlastní jména zeměpisná (toponyma), vlastní jména místní (oikonyma)

De Tortosa a Narbona, Tortosa je hlavní město *Bajo Ebro*, nacházející se v provincii Tarragota v Katalánsku ve Španělsku. Narbona je město na jihu Francie. Obě města se nachází u Středozemního moře.

Tortosa²⁴ – Aragonský král Alfons I. Bojovný (1104-1134) se snažil o ovládnutí středomořských přístavů (Tortosa a Valencie), aby mohl vyplout do Svaté země. Osvobodil téměř všechna města v údolí Ebra, když za pomoci Francouzů obsadil město Zaragozu (1118) a dolní Aragonii. Tortosu ale Alfons I. nezískal.

Po spojení katalánských hrabství a aragonského království pod vládou Ramona Berenguera IV., barcelonského hraběte a aragonského knížete (1131-1162), bylo

²⁴ Dějiny Španělska, Ubieta Arteta, Antonio et al. (1995), NLN, Praha, str. 137

dobytím Tortosy a Lériidy dokončeno obsazování údolí. Tortosu zpět od Maurů dobyl v roce 1148 za pomoci místních žen, které později vyznamenal Řádem sekery.

Narbona – francouzské město bylo za vlády Alfonse II. Aragonského přeměněno na katalánsko-aragonské. Ve středověku bylo známé jako město katarů.

V Sogra: **Berga e Cardona**
E Mon Sogr'ab la corona
m'an fayt de vos tant luynar.

„*Berga e Cardona*“

= vlastní jména živých bytostí (bionyma), vlastní jména jednotlivých osob (antroponyma)

Jedná se o Pera de Bergá a Ramona Folka de Cardona. Byli to dva velcí nepřátelé Guilhema de Berenguan. O Perovi de Bergá je celá tato píseň a také mu je věnována část v předchozích kapitolách. Ramona Folka de Cardona Guilhem zavraždil, jak už je zmíněno v kapitole o životě trubadúra.

7.2 *Cansoneta leu e plana*²⁵

Sirventes s názvem *Cansoneta leu e plana* napsal Guilhem de Berguedan proti Ponçovi de Mataplana, což je osoba vznešeného původu a také bratr Huga de Mataplana. Guilhema s jeho rodinou spojovala jistá léna. Hug de Mataplana je otcem trubadúra Hugueta de Mataplana. Ponç byl obětí v cyklu *sirventes* Guilhema de Berguedan, ve kterých ho Guilhem napadá urážkami, ale poté toho lituje v *planh*. O Ponçovi de Mataplana se zmiňuje od prosince 1172, kdy se nacházel na dvoře Alfonse II. a v blízkosti Melgur a Someiras, což jsou místa, mezi kterými podle našeho trubadúra Ponc ztratil tři zuby. Tato *sirventes* se může datovat někdy od konce roku 1172 nebo začátku roku 1173.

²⁵ Riquer, Martí de (2011), *Los trovadores – historia literaria y textos*, Barcelona, Ariel, str. 529

Vyhledaná vlastní jména v písni Guilhema de Berguedan **Cansoneta leu e plana** jsou:

I Cansoneta leu e plana,
leugereta, ses ufana,
farai, e de **Mon Marques**,
del traichor de **Mataplana**,
q'es d'engan farsitz e ples.
A, Marques, Marques, Marques,
d'engan etz farsitz e ples.

„*Mon Marques*“

Mi marqués není vlastní jméno ale *senhal*, odkazuje na reálné jméno Ponç de Mataplana. Toto oslovení se opakuje v každém verši.

„*Mataplana*“

= vlastní jméno neživého objektu (abionymum), vlastní jméno zeměpisné (toponymum), vlastní jméno hradu (oikonymum)

Hrad Mataplana se nachází v oblasti Gombreny v Geroně. Na tomto místě žil Ponç de Mataplana, nepřítel trubadúra, o kterém tato píseň je. Nazývá ho tu zrádцем, uráží ho a zesměšňuje.

II Marques, ben aion las peiras
a Melgur depres Someiras,
on perdetz de las denz tres;
no·i ten dan que las primeiras
i son e non paron ges.
A, Marques, Marques, Marques,
d'engan etz farsitz e ples.

„*a Melgur depres Someiras*“

= vlastní jména neživých objektů (abionyma), vlastní jména zeměpisná (toponyma), vlastní jména místní (oikonyma)

Melgur (Melgueil nebo také Mauguio) se nachází na francouzském území Hérault. Someiras (Sommières) leží ve francouzské oblasti Gard. Tato dvě místa jsou od sebe vzdálena 20 kilometrů. Podle této písně tam Ponç ztratil tři zuby. Spadl nejspíše z koně a udeřil se ústy o kameny. Guilhem ho zesměšňuje a dělá si legraci z jeho zubů. Ironicky dodává, že se jeho zubům nemohlo nic stát, ale že se o ně rozbily kameny, protože má zuby tvrdší než kámen.

7.3 *Amics marques, enqera non a gaire*²⁶

Sirventes Amics marques, enqera non a gaire Guilhem napsal proti Ponçovi de Mataplana. Děj této písně se odehrává na rytířském turnaji, který se pořádal na farnosti v Sentfores. Bojovali proti sobě Ponç de Mataplana a Guilhem de Berguedan. Trubadúr událost sarkasticky komentuje. V souboji ztratil přílbu, ale Ponç zasadil trubadúrovi silnou ránu do čela.

Vyhledaná vlastní jména v písni Guilhema de Berguedan **Amics marques, enquera non a gaire** jsou:

I Amics Marques, enqera non a gaire
q'ieu fi de vos coinda cansson e bona,
mas ancar n'ai en talan autr'a faire,
puois mos cosseills m'o autreia e m'o dona;
q'a **Sailforas** viron miei enemic
l'anta q'ieu's fi e'l atan el destric.

„*Sailforas*“

= vlastní jméno neživého objektu (abionymum), vlastní jméno zeměpisné (toponymum), vlastní jméno místní (oikonymum)

Sentfores je oblast nacházející se v blízkosti Vich v provincii Barcelona. Probíhá tam rytířský turnaj, kde jeho nepřítel spáchal hanebný čin, za který ho Guilhem uráží.

²⁶ Riquer, Martí de (2011), *Los trovadores – historia literaria y textos*, Barcelona, Ariel, str. 532

II Q'ieu vos cuidei d'entrans los arssos traire,
si us empeissi ab ma lanssa gascona
c'al encorbar, sitot vos etz gabaire,
ditz qe'l vos vi·N Guillems de **Savasona**.

„*Savasona*“

= vlastní jméno neživého objektu (abionymum), vlastní jméno zeměpisné (toponymum), vlastní jméno hradu (oikonymum)

Hrad Savassona se nachází poblíž Vich na hranici Tavérnoles, což je v okolí Sentfores, kde se odehrává turnaj.

III Ja del tornei nous cal gabar ni feigner
c'anc non valc tant **Rotlans a Serragosa**:
et eu's autrei que no m'en cal destreigner,
que mort m'agratz si'l lanssa non fos mosa.

„*Rotlans a Serragosa*“

Roldán = vlastní jméno živé bytosti (bionymum), vlastní jméno jednotlivého člověka (vlastní jméno osobní - antroponymum)

Zaragoza = vlastní jméno neživého objektu (abionymum), vlastní jméno zeměpisné (toponymum), vlastní jméno místní (oikonymum)

Roldán en Zaragoza. Roland je příbuzný Karla Velikého a hlavní postava severofrancouzského hrdinského eposu Chanson de Roland, od nějž existuje okcitánská verze. Epos začíná tím, že Karel Veliký obléhá Zaragozu.

V Marques, escriut port el fer de ma lanssa
c'om no-fesatz non pot aver guirensa;
e pois vers es, podetz n'aver doptansa,
c'anc plus traicher de vos non pres naisensa;
neus **Mos Sogres**, que de **Barsalones**

porta las claus d'engans e de no-fes,
vas vos no'n sap lo traich d'una basola:
per so amdoi legitz en un'escola.

„*Mos Sogres*“

Mi suegro, *senhal* pro Pera de Bergá, jak už víme z předchozí písně. V této písni na něj odkazuje a opět ho uráží.

„*Barsalones*“

= vlastní jméno živých objektů (bionymum), vlastní jméno skupiny lidí (skupinové antroponymum), obyvatelské jméno vlastní

Barcelonés, další odkaz na Pera de Bergá. Píše, že nejenom Pere de Berga, ale všichni Barceloňané jsou podvodníci a proradní lidé.

VI **Raimon de Paz**, mon sirventes romansa
a·N **Nas-de-Corn**, e non alas temenssa
que plus volpill no'n a d'aqui en Fransa,
ni plus coart, si eu ai conoissenssa;
que cinc anz a non donet cop ni pres
en l'escut d'aur en que la dompna es,
ni en tornei non capusa ni dola,
anz ten per fol qui sas armas l'afolla.

„*Raimon de Paz*“ „*Nas-de-Corn*“

= vlastní jména živých bytostí (bionyma), vlastní jména jednotlivých osob (antroponyma)

Ramon de Pau je trubadúr Guilhema de Berguedan, původem z Pau v oblasti Ampurdán. Recituje Guilhemovo *sirventes* Narizu de Cuerno.

7.4 *Consiros cant e planc e plor*²⁷

Ponç de Mataplana, kterého Guilhem de Berguedan tak pomlouval a zesměšňoval, zemřel ve válce proti Maurům mezi lety 1180 a 1185. Na trubadúra udělala odvážná smrt jeho nepřítele dojem, lituje toho, co o něm napsal, a oplakává jeho smrt tímto *planh*. Trubadúr se zpovídá ze svých chyb.

Vyhledaná vlastní jména v písni Guilhema de Berguedan **Consiros cant e planc e plor** jsou:

I Consiros cant e planc e plor
 pel dol qe'm a sasit et pres
 al cor per la mort Mon Marqes,
 En **Pons**, lo pros de **Mataplana**,
 qi era francs, larcs e cortes,
 e an totz bos captenimens,
 e tengutz per un dels melhors
 qi fos de **San Marti de Tors**
 tro... et la terra plana.

„*Pons*“ „*Mataplana*“

= vlastní jméno živé bytosti (bionymum), vlastní jméno jednotlivého člověka (vlastní jméno osobní - antroponymum)

Ponç de Mataplana, původně trubadúrův nepřítel, po jeho smrti ale Guilhem oplakává jeho ztrátu a velmi ho vychvaluje. Jeho jméno se v této písni několikrát opakuje.

„*San Marti de Tors*“

= vlastní jméno živé bytosti (bionymum), vlastní jméno jednotlivého člověka (vlastní jméno osobní - antroponymum)

²⁷ Riquer, Martí de (2011), Los trovadores – historia literaria y textos, Barcelona, Ariel, str. 535

San Martín de Tours, vychvaluje Ponçe de Mataplana, píše, že nebylo takové ztráty od smrti San Martína de Tours. To byl také biskup, velmi oblíbený a uznávaný.

V E paradis el luoc melhor,
lai o'l bon **rei de Fransa** es,
prop de **Rolan**, sai qe l'arm'es
de Mon Marques de Mataplana;
e mon joglar de **Ripoles**,
e mon **Sabata** eisamens,
estan ab las domnas gensors
sobr'u pali cobert de flors,
josta **N'Olivier de Lausana**.

Guilhem odkazuje na několik vlastních jmen. Jsou to jména již mrtvých osob, které Guilhem oslavuje. Píše, že duše Ponçe de Mataplana se dostane na lepší místo, kde už jsou tyto osoby:

„rei de Fransa“

„Rolan“

„Ripoles“

„Sabata“

„N'Olivier de Lausana“

= vlastní jména živých bytostí (bionyma), vlastní jména jednotlivých osob (antroponyma)

Odkazuje na francouzského krále Karla Velikého, Roldána, trubadúra Ripollése, přítele trubadúra Sabata de Calders (del Bages) a přítele Roldána dona Oliveros de Lausana.

7.5 *Un sirventes ai en cor a bastir*²⁸

Tato *sirventes* byla napsána na jaře 1190. Guilhem de Berguedan je zneřáteklený s Alfonsem II. Aragonským a válčí s ním na straně vikomta Arnauta de Castellbò. Chválí Alfonse VIII. a jeho manželku Leonor de Inglaterra. Obrací se na trubadúra Bertrana de Born, kterého označuje *senhalem* „Mon Tristan“. Zmiňuje se také o Ramónu Berenguer IV. de Provenza a jeho koni Carn-et-Ongla a debatě mezi Federicem III. de Sicilia a Ponçem Hugem IV. de Ampurias.

Vyhledaná vlastní jména v písni Guilhema de Berguedan **Un sirventes ai en cor a bastir** jsou:

I Un sirventes ai en cor a bastir
 que trametrai a·N **Sanchon** en Espaigna,
 c'ab mon seignor me cuich desavenir
 car no m'acuoill en sa bona compaigna;
 e non per tort ni per colpa q'ieu aia,
 mas car el cre q'al arciverque plaia;
 e puois li platz q'ieu m'en an pas cubert,
 a seguir m'er la via d'En **Robert**.

„*Sanchon*“

= vlastní jméno živé bytosti (bionymum), vlastní jméno jednotlivého člověka (vlastní jméno osobní - antroponymum)

Tento Sancho je osoba neznámá (nejspíše Aragoňan nebo Kastilec). Guilhem mu posílá *sirventes*.

„*Robert*“

= vlastní jméno živé bytosti (bionymum), vlastní jméno jednotlivého člověka (vlastní jméno osobní - antroponymum)

²⁸ Riquer, Martí de (2011), *Los trovadores – historia literaria y textos*, Barcelona, Ariel, str. 539

Nejspíše Robert d'Aguiló, jeden z vrahů arcibiskupa Tarragony, Huga de Cervelló. Tato vražda se stala v roce 1171. Výhrůžka trubadúra je velmi jasná a krvelačná.

III Cinc anz aura a la calenda maia
que m'agra'l reis que ten Bordels e Blaia,
malgrat d'aicels qe'm volont mal cubert,
dels tres seignors e d'En **Dalmaz de Biert**.

„*Dalmaz de Biert*“

= vlastní jméno živé bytosti (bionymum), vlastní jméno jednotlivého člověka (vlastní jméno osobní - antroponymum)

Dalmou de Biert je známý od roku 1178 do roku 1197. Je to Katalánc pocházející z Gironés.

IV A mon seignor puosc ben gabar e dir
que no'il reman el comtat de **Sardaigna**
mieiller vassals; e cel qe'm fai partir
de s'amistat Dampnidieus lo contraigna.

„*Sardaigna*“

= vlastní jméno živé bytosti (bionymum), vlastní jméno jednotlivého člověka (vlastní jméno osobní - antroponymum)

Cerdaña odkazuje na hraběte ze Cerdaňy a na dobu, kdy byl tento hrabě králem. Guilhem ho vychvaluje.

V Reis castellans, vas vos mi volv e'm vir,
car so dauratz c'otra poestatz stagna,
e pot vos hom per lo meillor chausir
q'es dal **Peiron** tro sus en **Alamaigna**;
car lai etz pros on autre reis s'esmaia

e valetz mais on hom plus vos assaia,
c'a tot lo mon tenetz donar ubert,
e qui mais val, mais de bes l'en revert.

„*Peiron*“ „*Alamaigna*“

= vlastní jména neživých objektů (abionyma), vlastní jména zeměpisná (toponyma), vlastní jméno místní (oikonymum) a vlastní jméno většího správních celku (choronymum)

Od Padrónu, který se nachází blízko Santiaga de Compostela, až po Německo. Jedná se o vymezení křesťanského prostoru. V části o Guilhemově životě uvádím, že v době jeho exilu nejspíše podstoupil pouť do Santiaga de Compostela.

VI A **Mon Tristan**, que ben a e mieils aia,
tramet mon chan, e si'l guizerdon pert,
seguit aurai lo trayn del lazert.

„*Mon Tristan*“

Není to vlastní jméno, pouze *senhal*. Označuje tím trubadúra Bertrana de Born.

VII Ha **Castelbon!**, Deus vos don re qe'us plaia,
e membre vos dels quatre filz N'Albert,
q'om non es pros qui ses colps tera pert.

„*Castelbon*“

= vlastní jméno živé bytosti (bionymum), vlastní jméno jednotlivého člověka (vlastní jméno osobní - antroponymum)

Arnau de Castellbò byl dobrý přítel Guilhema de Berguedan. Bojovali spolu proti králi Aragonu a biskupu Urgelu.

7.6 *Aronjeta, de ton chantar m'azir*²⁹

Zamilovaná zpráva pro Bon Esper, což je *senhal* pro Elís de Turena. Byla napsána v dubnu 1185, když se v Najac de Roergue setkali král Aragonu, Alfonso II., a dědic Anglie, Ricardo Corazón de León. Zdá se, že se blíží tažení proti Tolose.

Vyhledaná vlastní jména v písni Guilhema de Berguedan **Aronjeta, de ton chantar m'azir** jsou:

I A qar no·m ditz o salutz o messatge
 de **Bon Esper**, non entent ton lengatge.

„*Bon Esper*“

Buena Esperanza, *senhal* pro reálné vlastní jméno Elís de Turena.

V Aronjeta, del rei no·m poc partir
 q'a **Tholoza** no·l·m convenga seguir;
 mas ben sapchatz **Mon Jordan**, cui qe·n gronda,
 en mei lo prat, pres l'aiga de **Garonda**,
 derocarai davan totz en l'erbatge,
 e non cug dir orgoil ni vilanatge.

„*Tholoza*“

= vlastní jméno neživého objektu (abionymum), vlastní jméno zeměpisné (toponymum), vlastní jména místní (oikonymum)

Tolosa odkazuje na blížící se tažení proti Tolose.

„*Mon Jordán*“

= vlastní jméno živé bytosti (bionymum), vlastní jméno jednotlivého člověka (vlastní jméno osobní - antroponymum)

²⁹ Riquer, Martí de (2011), Los trovadores – historia literaria y textos, Barcelona, Ariel, str. 541

Mi Jordán, trubadúr Raimon Jordan de Sant Antonin, který oslavoval v některých písních Bon Esper, tedy Elís de Turena.

„*Garonda*“

= vlastní jméno neživého objektu (abionymum), vlastní jméno zeměpisné (toponymum), vlastní jméno pro neosídlené objekty (anoikonymum), vlastní jméno pro řeku (hydronymum)

Garona, významná francouzská řeka pramenící v Katalánsku.

8 Život Cerverího de Girona³⁰

Katalánský trubadúr 13. století Guillem de Cervera přijal jméno Cerverí jako literární trubadúrské jméno, ke kterému přidal „de Girona“. Shoda mezi Cerverí de Girona a Guillem de Cervera je doložená dokumenty. Cerverí je na první pohled obyvatelské jméno lidí narozených v katalánské oblasti zvaná Cervera (jako třeba existuje *barceloní, mallorquí, llemosí, florentí*). To by znamenalo, že je to osoba z Cervery. V tomto případě by ale bylo spojení Cerverí de Girona nesmyslné. Existuje proto mnoho studií, že se jedná o dvě různé osoby. V současnosti se ale uvádí jako osoba jedna. V posledních záznamech z jeho života z 30. května 1285 je označen jako „Guillelmo de Cervaria, id est Cerverino“.

Tento trubadúr byl spojovaný zejména s aragonským královským dvorem (Jaime I. de Aragón a Pedro III. de Aragón), které ve svých písních vychvaloval.

³⁰ Lewent, Kurt (1963), *The Catalan Troubadour Cerveri and His Contemporary, the Joglar Guillem de Cervera*, *Speculum*, Vol. 38, No. 3 (Jul.), pp. 461-472

Riquer, Martí de (2011), *Los trovadores – historia literaria y textos*, Barcelona, Ariel, str. 1556-1564

Riquer, Martí de (1950 a 1959-1960), „La personalidad del trovador Cerverí y Guilhem de Cervera llamado también Cerverí de Girona“, *Bolletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, XXIII, s. 91-107 a XXVIII, s. 257-263

9 Textový korpus skladeb Cerverího de Girona³¹

Uchovaná díla tohoto básníka jsou obsáhlejší a různorodější než u jiných trubadúrů. Složil celkem 120 skladeb. Pod jménem Cerverí de Girona napsal 114 lyrických děl a 5 dlouhých výpravných próz. Pod jménem Guillem de Cervera napsal *Proverbis*, rozdělené na 1197 kvartet.

Mezi jeho velmi populární typy písní jsou *viadeyra* a *espingadura*. *Viadeyra* byl lyrický žánr Katalánců a v okcitánské literatuře byl vytvořen právě trubadúry. Byla to taneční píseň vytvořená k odlehčení přitěží na dlouhých cestách nebo k oživení cest. Nejslavnější *viadeyras* složil právě Cerverí, a to *No·l prenatz lo fals marit*, kterou budu rozebírat v další kapitole.

Pozornost také vzbuzuje *peguesca* (nesmysly), *gelosesca* (píseň nešťastně ženatých) a různé kombinace mezi *dansa* a baladou a *dansa* a *sirventes*.

Jeho tvorba se dá roztrždit tímto způsobem:

- 1 viadeyra
- 1 espingadura
- 1 peguesca
- 1 balada
- 1 dança
- 1 dança-balada
- 1 sirventés- dança
- 1 acuyndamen
- 2 descort
- 4 estempida
- 1 retronxa
- 7 sirventés
- 2 mig sirventés
- 1 gelosesca
- 1 libel

³¹ Riquer, Martí de (2011), *Los trovadores – historia literaria y textos*, Barcelona, Ariel, str. 1556-1564

- 1 recepta de xarob
- 4 pastorela
- 1 sopni
- 3 cobla
- 1 pistola
- 1 alba
- 2 plant
- 2 aniversari
- 12 cançó
- 44 vers
- 2 mig vers
- 1 mig vers e miga cançó
- 13 composiciones líricas sin título
- 5 poemas narrativos

10 Písně Cerverího de Girona³²

Tvorba Cerverího se podle historických odkazů datuje nejspíše od roku 1259. Rok předtím zemřel infant don Alfons, syn Jaime I. el Conquistador a jeho první manželky Leonory de Castilla. Alfonsovi podle závětí Conquistadora, podepsaných v roce 1241 a 1243, připadalo následnictví aragonského trůnu, a tím pádem infant Pedro (budoucí Pedro el Grande) měl přidělené Katalánsko. Po smrti dona Alfonse byl tedy don Pedro dědic části majetku. Tato událost byla dostatečně důležitá, aby o tom Cerverí pojednal ve svých pastorelách (*En may, can per la calor*).

Povstání katalánských baronů proti Jaimemu I., vedené vikomtem z Cardony a hrabětem z Urgelu, které se událo na konci roku 1259, motivovalo Cerverího napsat politické *meg-sirventés* (*Can aug en cort critz e mazans e brutz*), ve kterých vzdoroval trubadúru Bernartu de Rovenac, jemuž odpověděl jednoduchou básní, ve které se také ukázala spojitost s vikomtem z Cardony. Jedná se o Ramona Folka V., vikomta z Cardony od roku 1241 a 1276, kterému (společně s jeho manželkou Sibilou d'Empúries) Cerverí věnuje hodně skladeb. Dvorní trubadúr Cerverí přijímal odměny jak od koruny (Jaime I. a jeho syn Pedro), tak od Cardony. Oslavoval skutečnost, že Katalánsko a Aragon zůstaly stále spojené, a trápily ho vnitřní boje mezi šlechtou a korunou a neshody mezi králem a infanty. Vznikaly fámy k dramatickým situacím poslední části vlády Conquistadora a celé vlády Pedra el Grande. Trubadúr také ve svých *tornadas* začal uvádět dámu, jejíž jméno tají a o jejíž identitě nic nevíme jistě. Její jméno skrývá za *senhalem Sobrepretz*.

Cerverí informoval o skutečnosti, kterou zjistil na svých cestách, že infant don Pedro byl v Castille od 23. dubna do 9. června 1269, aby se v Toledu setkal s Alfonsem X. el Sabio, nejspíše aby se poradili o křížové výpravě do Tierra Santa, kterou plánoval Jaime I. Cerverí složil píseň *Canço de Madona Santa Maria*, která byla mířená k Alfonsu el Sabio.

Zdá se, že trubadúr také během své cesty složil *Cobla en sis lengatges*, kterou oslavoval lidi odlišných jazyků, kteří doprovázeli infanta a kteří se nacházeli v Toledu. 4. září 1269 napadlo Jaimeho I., že se se svou družinou pokusí znovu dobýt Tierra

³² Riquer, Martí de (2011), *Los trovadores – historia literaria y textos*, Barcelona, Ariel, str. 1556-1564

Santa, křížová výprava ale velmi rychle ztroskotala. Cerverí, stejně jako trubadúři Guilhem de Mur a Olivier lo Templier, o tom napsal píseň ještě předtím, než lodě vypluly z Barcelony.

Asi kolem podzimu roku 1269 dva trubadúři, kteří byli v družině dona Pedra, Paulet de Marselha a Cerverí, bez pochyby věřící v politickou činnost infanta, napsali každý *sirventes* ve prospěch infanta dona Enrique de Castilla, který byl uvězněný v Tagliacozzo. Folque de Lunel, který s nimi také cestoval, poukázal na kastilského infanta ve své *sirventes* o něco později.

Báseň Cerverího *Maldit bendit* se skládá z části, ve které vyjadřuje nepřátelství vůči ženám, a z další části, kde ženy chválí. Byla napsána 10. března 1271 ve Valencii na dvoře Jaimeho I., aby oslavovala velkolepý dar, který panovník dal své ženě Berenguele Alfonso. Obsahovala zmínky o životě na dvoře Conquistadora, se zajímavým odkazem na důvěrníka monarchy Ramona (San Ramón de Penyafort). Další obsáhlá a alegorická báseň *La faula del rosinyol* oslavuje příměří, kterého v prosinci 1273 v Játivě dosáhl král don Jaime a jeho syn infant don Pedro. Nespíše na jaře 1274 Cerverí navštívil dvůr Enriqua II. de Rodés, kterému o pět let později věnoval píseň *Lo vers del comte de Rodes* a epištolu *Pistola. Testament que feu En Cerveri* byl napsán v první polovině roku 1275 a je pro hlavní osoby dvoru. O něco později, na začátku června 1275, se stala tragická událost. Infant don Pedro zadržel a utopil v Cinca v Monzón svého bratra, levobočka Ferrána Sáncheze, který se postavil proti jeho otci Jaime I. a který se řadil mezi ochránce vikomta z Cardony. Cerverí nepochyboval o tom, že napíše pochmurnou a temnou *sirventes*, ve které vychvaluje jak infanta, tak vikomta z Cardony.

5. července 1276 zemřel v Mallol vikomt Ramon Folc V. de Cardona a o měsíc později, 26. července, zemřel ve Valencii Jaime I. el Conquistador. Cerverí věnoval *planh* mrtvým, velmi vroucí a osobní, s pečlivým apostrofem Katalánsku, nechybí chvála následníka dona Pedra.

Během vlády Pedra el Grande Cerverí pokračoval ve své dráze dvorního trubadúra, často vzpomíná s nostalgií a láskou na Jaimeho I. a vikomta z Cardony. V *Vers cert semblant de pech* mluví s chválou o dobývání Montesy Pedrem el Grande, to se stalo v září 1277 a je možné, že v *sirventes En mal punh fon creada* poukazuje na tažení do Tunisu v červnu 1282. V květnu roku 1285 ještě žil, ale žádná z jeho dochovaných početných básní nedokazuje jeho další život.

Ve dvou ze svých čtyř pastorel Cerverí pokračuje v čisté tradici žánru a dokonce propojuje první s druhou. V dalších dvou nahrazuje úvahy nad aktuálními tématy milostnou debatou, jako je spojení Katalánska s Aragonem nebo třeba studie Cerverího dětí a výhrady k placení některých daní. V Paulet de Marselha nalezneme pastorelu politického tématu.

11 Španělské reálie v písních Cerverího de Girona

11.1 *No·l prenatz lo fals marit*³³

Tato píseň je řazena mezi *viadeyra*. Jedná se o jednu z nejznámějších písní Cerverího. Jsou zde zřejmé podobnosti s *cantigas de amigo*. Hlavní myšlenkou bylo varování dívky před špatným manželem.

Vyhledaná vlastní jména v písni Cerverího de Girona **No·l prenatz lo fals marit** jsou:

- I No·l prenatz lo fals jurat,
que pec es mal enseynat,
Yana delgada.
- II No·l prenatz lo mal marit,
que pec es ez adormit,
Yana delgada.
- III Que pec es mal enseynat,
no sia per vos amat,
Yana delgada.
- IV Que pec es ez adormit,
no jaga ab vos el lit,
Jana delgada.
- V No sia per vos amat,
mes val cel c'avetz privat,
Yana delgada.
- VI No jaga ab vos el lit;
mes vos y valra l'amich,
Yana delgada.

„Jana“ „Yana“

Juana delicada, *senhal*, není to vlastní jméno, opakuje se vždy po dvou řádcích.

³³ Riquer, Martí de (2011), *Los trovadores – historia literaria y textos*, Barcelona, Ariel, str. 1565

11.2 *A la plug'e al ven iran*³⁴

Tato píseň se řadí mezi žánr *espigadura*. Tato se zabývá nešťastně ženatými/vdanými a těmi, kteří dávají přednost zamilovanosti v manželství.

Vyhledaná vlastní jména v písni Cerverího de Girona **A la plug'e al ven iran** jsou:

IV **Sobrepretz e Cardona** blan

e·N **Peyre** l'enfan,

e·N **Peyre** l'enfan.

„*Sobrepretz*“

Sobrepretz, *senhal* pro dámu, které věnoval několik písní. Je často užíván i v jiných písních.

„*Cardona*“

= vlastní jméno živé bytosti (bionymum), vlastní jméno jednotlivého člověka (vlastní jméno osobní - antroponymum)

Vikomt z Cardony, Cerverí ho ve svých písních často oslavuje.

„*Peyre*“

= vlastní jméno živé bytosti (bionymum), vlastní jméno jednotlivého člověka (vlastní jméno osobní - antroponymum)

Infant Pedro, syn Jaimeho I. Aragonského, další z těch, které Cerverí vychvaluje, o jeho otci psal také oslavné písně.

11.3 *Entre Lerida a Belvis*³⁵

První ze čtyř Cerverího *pastorelas*. Tato pastorela se odehrává v blízkosti Léridy, ale ve druhé pastorele se přesouvá dále do Ampurdán. Pro pastorely je typické,

³⁴ Riquer, Martí de (2011), *Los trovadores – historia literaria y textos*, Barcelona, Ariel, str. 1568

³⁵ Riquer, Martí de (2011), *Los trovadores – historia literaria y textos*, Barcelona, Ariel, str. 1576

že čerpají z pastýřského života, právě jako *Entre Lerida e Belvis*. Je doplněna milostným námětem.

Vyhledaná vlastní jména v písni Cerveriho de Girona **Entrée Lerida e Belvis** jsou:

I **Entre Lerida e Belvis,**
pres d'un riu, entre dos jardis,
vi, ab una pastorela
un pastor vestit de terlis,
e jagren entrée flors de lis,
baysan sotz l'erba novela.
Et anc pastora pus bela,
plus cuynda ne pus ysnela,
no crey que fos, ne no m'es vis
c'a mos oyls tan plazen en vis
en **França** ne en **Castela**.

„*Lerida*“ „*Belvis*“

= vlastní jména neživých objektů (abionyma), vlastní jména zeměpisná (toponyma), vlastní jména místní (oikonyma)

Lérida, Bellvís, mezi Léridou a Bellvís se odehrává tento děj. Tato dvě místa jsou od sebe vzdálená 20 kilometrů.

„*França*“ „*Castella*“

= vlastní jména neživých objektů (abionyma), vlastní jména zeměpisná (toponyma), vlastní jména větších správních celků (choronyma)

Francia, Castilla, v písni prohlašuje, že by hezcí a půvabnější pastýřku nenašel ani v jiných zemí, jako příklad udává Francii a Kastilii.

III **Digatz, seyner En Cerverí,**
si vis bestiar el camí,

qu'eu lo·m tem de cavalgada.

„*Cerverí*“

= vlastní jméno živé bytosti (bionymum), vlastní jméno jednotlivého člověka (vlastní jméno osobní - antroponymum), jméno přijaté k zatajení pravého jména (fiktonym)

Pastýřka v písni oslovuje Cerverího. Vedou spolu rozhovor na téma lásky.

VIII A la Vezcomtesa plazen,
na toza, de **Cardona**·m ren,
c'amor no te pro, forçada.

„*Cardona*“

= vlastní jméno živé bytosti (bionymum), vlastní jméno jednotlivého člověka (vlastní jméno osobní - antroponymum)

Vikomtka z Cardony, pastýřka chce slyšet její názor.

11.4 Si nuyll temps fuy pessius ne cossiros³⁶

Milostná píseň, která je charakterizována důmyslností, zamyšleností a hloubavostí, se kterou autor píseň složil.

Vyhledaná vlastní jména v písni Cerverího de Girona **Si nuyll temps fuy pessius ne cossiros** jsou:

IV E tenria lo rey per enujos
si·m sonava can faz tan douz jornal,
ne·m tocava, qu'eu non ay plaser d'al;
ans fora mortz si·l pesanem no fos.
E dic a cels qui·m dizon: Que us pessatz,
En **Cerverí**? Ajam qualque solatz,

³⁶ Riquer, Martí de (2011), Los trovadores – historia literaria y textos, Barcelona, Ariel, str. 1580

Laxatz m'estar, seyner, que coblas fatz.

„*Cerverí*“

= vlastní jméno živé bytosti (bionymum), vlastní jméno jednotlivého člověka (vlastní jméno osobní - antroponymum), jméno přijaté k zatajení pravého jména (fiktonym)

Další skladba, ve které se vyskytuje oslovení „*Cerverí*“.

VI Pus en durman a pesan gen pessatz,
Na **Sobrepretz**, de me veyllan, si'us platz,
prec que pessetz, o que tost m'auciatz.

„*Sobrepretz*“

Tento *senhal* je použitý i v této písni, jak vidíme, *Cerverí* ho užívá velmi často. Je to krycí jméno pro neznámou dámu.

11.5 Si cel que ditz entre saig e jutglar³⁷

Někdo ze dvora řekl, že neexistuje rozdíl mezi vlastnostmi *sayón* a trubadúra. *Sayón* byl úředníkem spravedlnosti, který, kromě jiných povinností, přednášel tresty obžalovaných, což se rovnalo katovi. *Cerverí* složil následující píseň, aby toto tvrzení vyvrátil. Dodal také příklady počestných trubadúrů jako San Ginés, Píndaro nebo Daurel.

Vyhledaná vlastní jména v písni *Cerverího de Girona Si cel que ditz entre saig jutglar* jsou:

II **Sans Genis** ac offici de juglar
ez amet Deu e servic leyalmen,
e Deus det li lo conpayno viven
qu'en paradox devi'ab luy estar;
e juglars, can c'obs li fos, li daria,

³⁷ Riquer, Martí de (2011), *Los trovadores – historia literaria y textos*, Barcelona, Ariel, str. 1583

e saigs ab gran gaug lo pe li tolria.

„*Sans Genis*“

= vlastní jméno živé bytosti (bionymum), vlastní jméno jednotlivého člověka (vlastní jméno osobní - antroponymum)

Legenda o San Ginés, pohanovi, který osvětluje pravdu o křesťanské víře a o podvodech křesťanů, se spletla s legendou o trubadúrovi Santo Volto de Lucca. To byl chudý trubadúr, který se modlil před obrazem ukřižovaného, jemuž dal jednu ze svých bot. Ta kostelu přinesla velkou částku peněz. Tomuto trubadúrovi přidělili jméno Geneys a udělali z něj jednoho ze svatých patronů trubadúrů. Verze Cerveriho, uvedená v této písni, obsahuje rozdílné mínění. Mluví o trubadúrovi, kterému dal Bůh život a který byl předurčený být po jeho boku v ráji.

II La candela d'**Arraz** fo de juglar,
per dui Deus fay miracles a presen;
e juglars vol que tuit sion valen,
e saig a gaug de tolr'e de raubar;
juglars, celan, a mort lo deffendria,
e saigs, lian pel col, lo penjaria.

„*Arraz*“

= vlastní jméno neživého objektu (abionymum), vlastní jméno zeměpisné (toponymum), vlastní jméno místní (oikonymum)

Arrás, odkaz na slavnou legendu dvou trubadúrů, kterým dal Virgen svíčku v Arrásu.

III Tebes sabem qu'estorcet per jutglar
can volc aucir **Alexandris** la gen;
mantas patz fan juglar bels ditz dizen;
per que no fan ab saig a comparar,

juglars denan totz l'escuzaria,
e saigs, doblan lo mal, l'acuzaria.

„*Alexandris*“

= vlastní jméno živé bytosti (bionymum), vlastní jméno jednotlivého člověka (vlastní jméno osobní - antroponymum)

Odkaz na anekdotu na středověkou legendu o Alejandrovi. Je těžké si vysvětlit, proč Cerverí použil anekdotu.

V **Daurels** ac nom eixamen de jutglar
qui pel seynor det son fyll a turmen.
D'aytals jutglars comtera mays de cen,
si non duptes del vers trop alonjar;
car juglar dan alegre cortezia,
e saigs tot l'an tristor, ir'e feunia.

„*Daurels*“

= vlastní jméno živé bytosti (bionymum), vlastní jméno jednotlivého člověka (vlastní jméno osobní - antroponymum)

Další trubadúr, odkaz na jednu z částí provensálského eposu *Daurel el Beton*, ve kterém trubadúr Daurel dává přednost dítěti svých nepřátel před dítětem pana Bove.

VII **Sobrepretz** blan, e leys dels Cartz volria
ab d'onor tan con eu deziraria.

„*Sobrepretz*“

Již vysvětlený *senhal* Sobrepretz.

11.6 Axi noc cel c'anan erra la via³⁸

Cerverí zpívá Maríi, která se liší od dam, o kterých zpívají trubadúři. Zmiňuje se o infantu Dante a obrací se také na krále Jaimeho II. de Mallorca, kterého vychvaluje.

Vyhledaná vlastní jména v písni Cerverího de Girona **Axi noc cel c'anan erra la via** jsou:

VIII Le nobles reys de Mayllorca sab dir
e far tot be, e'l segle deu servir
e obezit serven e honran l'alba.

„Mayllorca“

= vlastní jméno živé bytosti (bionymum), vlastní jméno jednotlivého člověka (vlastní jméno osobní - antroponymum)

Odkaz na krále Jaime II. de Mallorca (1276-1311), kterého vychvaluje a obdivuje. Píše o něm, že vždy řekne a udělá všechno dobře.

³⁸ Riquer, Martí de (2011), Los trovadores – historia literaria y textos, Barcelona, Ariel, str. 1587

Závěr

Cílem této práce bylo zaměřit se na vlastní jména v písních Guilhema de Berguedan a Cerverího de Girona. Písňe těchto dvou autorů uvedené v antologii *Los Trovadores* jsem prostudovala, vyhledala v nich veškerá vlastní jména a tyto nalezené reálie Pyrenejského poloostrova jsem vysvětlila a zařadila do kontextu podle dostupných zdrojů. U některých vlastních jmen byla analýza rozsáhlejší, u některých jmen stačilo krátké vysvětlení.

Pro práci s vlastními jmény bylo potřeba se zaměřit celkově na vědu o vlastních jménech - onomastiku. Vysvětlila jsem pojmy, které se této vědy týkají, a přiblížila tuhle vědu a používání vlastních jmen v literatuře.

Pro vysvětlení některých vlastních jmen byla potřebná znalost zeměpisu a dějepisu, proto jsem se zabývala také těmito obory. Důležité bylo období života autorů, které se velmi promítalo ve vlastních jménech, která autor používá.

Proto jsem se soustředila také na život a tvorbu obou autorů. Mnoho informací z kapitol o jejich životě, jejich tvorbě a písních jsem využila k analýze jednotlivých vlastních jmen.

Není lehlé identifikovat vlastní jména v literatuře, protože u některých písní není jednoznačné, na co básník odkazuje. Je potřeba dobře znát jeho život a období jeho tvorby, a i přesto jsem nedokázala některá vlastní jména přesně identifikovat.

Resumé

Este trabajo está enfocado en los nombres de las canciones Guilhem de Berguedan y Cerverí de Girona. En estas canciones, que figuran en la antología Los Trovadores, se han estudiado y encontrado todos los nombres propios. Todos estos nombres de la Península Ibérica han sido explicados y clasificados de acuerdo con el contexto de los recursos disponibles. A algunos de ellos se les han realizado un análisis más extenso y con otros es suficiente una breve explicación.

Para trabajar con nombres propios es necesario centrarse en la ciencia que hace un estudio general sobre ellos, la onomástica. Se han explicado tanto los términos que se relacionan con la onomástica y se acercan a ella así como el uso de nombres propios en la literatura.

Para la explicación de algunos de estos nombres es necesario el conocimiento de la geografía y la historia, por lo que también se analizan dichas disciplinas. El período de vida de los autores también es importante, ya que son proyecciones en sus propios nombres que el autor utiliza.

También se ha analizado la vida y obra de dichos autores. Para ello se han usado muchos de los capítulos de información sobre su vida, su formación y sus canciones.

No es fácil identificar los nombres propios en la literatura, ya que algunas canciones no son claras en lo que se refiere al poeta. Es necesario estar familiarizado con su vida y el período de sus obras, ya que, de no ser así no es posible la identificación exacta de alguno de estos nombres propios.

Rejstřík toponym a jmen osobních

A

a Melgur depres Someiras, 34

Aimericem de Peguilhan, 24

Alamaigna, 42

Alexandris, 57

Alfons I. Bojovný, 32

Alfonse II., 31, 33

Alfonse VII. Kastilského, 24

Alfonsem II. Aragonským, 40

Alfonsem X. el Sabio, 48

Alfonso II., 43

Ampurdán, 37

Anglie, 43

Aragonu, 42, 43, 48

Arnau de Castellbò, 24, 26, 40, 42

Arnau de Preixens, 25, 26

Arnau del Vilar, 29

Arnau, vikomta z Castellbò, 23

Arraz, 56

B

Barcelonés, 37

Barselona, 31

Belvis, 53

Berga e Cardona, 33

Bernartu de Rovenac, 48

Bertrana de Born, 23, 24, 25, 40, 42

Bon Esper, 43

Bon Esper, tedy Elís de Turena, 44

C

Cabrerý, 25

Cardona, 48, 52, 54

Carn-et-Ongla, 40

Casserres, 23

Castelbon, 42

Castella, 53

Castellbò, 25

Cerverí, 45, 46, 48, 50, 51, 52, 54, 55

D

Dalmau de Biert, 41

Daurel, 55, 57

E

Ebra, 32

Elís de Turena, 43

Enrique de Castilla, 49

Espinalbet, 23

Estefanía, 29, 30, 31

F

Federicem III. de Sicilia, 40

Franç, 53

Francie, 32

G

Gard, 35

Garona, 44

Gironés, 41

Gombreny, 34

Guilhem de Berguedan, 23, 24, 26, 29, 31, 33, 35, 37, 38, 42, 43

Guilhem de Mur, 49

Guillem de Cervera, 45, 46

H

Hérault, 35

Huga de Cervelló, 41

Huga de Mataplana, 33

Ch

Chanson de Roland, 36

J

Jaime I. de Aragón, 45
 Jaime I. el Conquistador, 48
Jana, 51
 Jordán, 44

K

Karel Veliký, 36, 39
 Katalánec, 25, 29, 41
 Katalánsko, 23, 32, 44, 48

L

Leonor de Inglaterra, 40
 Leonory, 48
Lerida, 33, 53

M

Ma sogra, 30
 Madrona, 23
 Mallol, 49
 Marguesu de Urgel, 24
Mataplana, 34, 38
Mayllorca, 58
 Melgur, 33, 35
Mon Jordán, 43
Mon Marques, 25, 34
Mon Sogre, 30
Mon Tristan, 42
 Montessor, 24
 Montmajor, 23
Mos Sogres, 37

N

Najac de Roergue, 24, 43
 Narbona, 31, 32, 33
 Narizu de Cuerno, 37
Nas-de-Corn, 37
N'Estefania, 31
N'Olivier de Lausana, 39

O

Oliveros de Lausana, 39
 Olivier lo Templier, 49

P

Pedra el Grande, 48
 Pedro III. de Aragón, 45
 Peire Vidal, 24
Peiron, 42
 Pere de Berga, 26, 29, 30, 31, 33, 37
Peyre, 52
 Píndaro, 55
 Ponç de Mataplana, 25, 26, 33, 35, 38, 39
 Ponçe de Cabrera, 24
 Ponçem Hugem IV. de Ampurias, 40
 Ponçovi de Mataplana, 35
Pons, 38
 Puig-reig, 23

R

Raimon de Paz, 37
 Raimon Jordan de Sant Antonin, 44
 Ramon de Pau, 37
 Ramon Folc de Cardona, 25
 Ramona, 49
 Ramóna Berenguera IV., 32
 Ramona Folce de Cardona, 33
 Ramona Folce V., 48
 Ramona Folce z Cardony, 23
rei de Fransa, 39
 Ricardo Corazón de León, 24, 43
Ripoles, 39
Robert, 40
 Robert d'Aguiló, 41
 Roldán, 36, 39
Rotlans a Serragosa, 36

S

Sabata, 39
 Sabata de Calders, 39

Sailforas, 35
San Ginés, 55
San Martín de Tours, 38, 39
Sanchon, 40
Sans Genis, 56
Santiago de Compostela, 23, 42
Santo Volto de Lucca, 56
Sardaigna, 41
Savassona, 36
Sentfores, 35
Sobrepretz, 48, 52, 57
Someiras, 33, 35
Středozemního moře, 32

Š

Španělsku, 32

T

Tarragony, 41

Tarragota, 32
Tavérnoles, 36
Tierra Santa, 49
Tortosa, 31, 32, 33, 43
Tortoz'a Narbona, 32

U

Urgelu, 23, 24, 26, 42, 48

V

Valencie, 32, 49
Vich, 36

Y

Yana, 51

Z

Zaragozu, 32, 36

Seznam použité literatury

Lewent, Kurt (1963), The Catalan Troubadour Cerveri and His Contemporary, the Joglar Guillem de Cervera, *Speculum*, Vol. 38, No. 3 (Jul.), pp. 461-472

Riquer, Martí de (2011), *Los trovadores – historia literaria y textos*, Barcelona, Ariel

Riquer, Martí de (1950), „La personalidad del trovador Cerverí“, *Bolletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, XXIII, s. 91-107

Riquer, Martí de (1959-1960), „Guilhem de Cervera llamado también Cerverí de Girona“, *Bolletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, XXVIII, s. 357-263

Roldán, José Manuel (1994), *Historia de España*, Madrid, Edelsa

Šrámek, Rudolf (1999), *Úvod do obecné onomastiky*, Brno

Ubieto Arteta, Antonio et al. (1995), *Dějiny Španělska*, NLN, Praha

VV.AA. (2002) *Encyklopedický slovník češtiny*, Praha